

Brede welvaart

Omdat er meer is dan economische groei

Gert-Jan Hospers & Joks Janssen

INHOUD

- 4 Focus op brede welvaart
- 8 De regio als relevante schaal
- 11 Van theorie naar praktijk
- 17 Vier overwegingen tot slot
- 23 Bronnen
- 23 De auteurs

*AO – relevante onderwerpen
binnen de belangstellingssfeer
van het onderwijs*

COLOFON

Platform Profielactueel verzorgt in opdracht van Prosu Media Producties/Stichting IVIO de uitgave van AO (Actuele Onderwerpen). Experts informeren op compacte, gedegen én toegankelijke wijze over thematiek die zich met name richt op vernieuwingen en de gevolgen daarvan voor mens en samenleving, milieu en klimaat. Tot de doelgroep behoren onderwijsinstellingen, bibliotheken en particuliere lezers. Stichting IVIO (Instituut voor Individuele Ontwikkeling) is in 1936 opgericht. www.ivio.nl

Uitgever Drs. Meine Breemhaar

Redactie Ben Claessens
Andries Greiner
info@actueleonderwerpen.nl

Vormgeving uNiek-Design.nl

Productie Koopmans Mailing & Handling

Publicatiejaar 2021

SISO-code 307.3, trefwoord: Welvaart; sociale aspecten

Coverfoto Leo Patrizi

Voor abonnementen, adreswijzigingen, meeroplage en specials raadpleeg de website: www.actueleonderwerpen.nl

WWW.PROFIELACTUEEL.NL/ACTUELE-ONDERWERPEN

'Groei moet weer een middel worden, geen doel, zoals nu', 'Maak welzijn belangrijker dan welvaart', 'Zuidwest-Drenthe in trek bij mensen uit de Randstad'... Zomaar enkele krantenkoppen waaruit blijkt dat menigeen verder kijkt dan economische groei, geld verdienen en grootstedelijke dynamiek. Kwaliteit van leven en kwaliteit van de leefomgeving krijgen steeds meer aandacht. In dat kader kom je sinds kort de term 'brede welvaart' tegen. De Rabobank schermt ermee, de drie planbureaus (PBL, SCP en CPB) doen er onderzoek naar en de Sociaal-Economische Raad (SER) heeft er een visie op. Intussen vindt het begrip ook in het overheidsbeleid en in het bedrijfsleven zijn weg. Zo wil de rijksoverheid met Regio Deals de brede welvaart in verschillende regio's van ons land bevorderen. En begin 2021 hebben ondernemersorganisaties VNO-NCW en MKB-Nederland hun nieuwe visie de titel 'Ondernemen voor brede welvaart' meegegeven. Alle reden om in dit boekje stil te staan bij het begrip en de achtergrond ervan. Wat houdt 'brede welvaart' precies in?

 @AO_reeks

FOTO: UNSPLASH

FOCUS OP BREDE WELVAART

Eigenlijk is brede welvaart een nieuwe term voor een verhaal dat al veel langer wordt verteld. Zo waarschuwde de Club van Rome in het rapport *De grenzen aan de groei* (1972) hoe eenzijdig het is om alleen in termen van economische groei naar de wereld te kijken. Ook het milieu doet ertoe! In 1979 verkondigde de koning van Bhutan dat hij het bruto binnenlands product als maatstaf voor de ontwikkeling van zijn land niet nuttig vond. Daarom verving hij het door het 'bruto nationaal geluk' – het ging de vorst meer om het welbevinden van de bevolking. En aangemoedigd door de Commissie Brundtland, die het begrip 'duurzame ontwikkeling' muntte, hadden overheden en bedrijven het vanaf de jaren 1990 niet meer alleen over *profit*, maar ook over de zorg voor *planet* en *people*. Na de wereldwijde economische recessie in 2008 kreeg het denken over brede welvaart

Bruto nationaal geluk in Bhutan

een impuls. Wakker geschud door de krediet- en bankencrisis beseften regeringsleiders en de top van het bedrijfsleven dat het vertrouwen op alom geaccepteerde economische ambities, indicatoren en cijfers z'n beperkingen kent. Zou het niet zinvol zijn om de blik te verruimen?

Geïntrigeerd door deze vraag gaf de toenmalige Franse president Sarkozy de Nobelprijswinnaars voor Economie Joseph Stiglitz en Amartya Sen en de econoom Jean-Paul Fitoussi de opdracht het eens grondig uit te zoeken. De Commissie Stiglitz-Sen-Fitoussi bracht in 2009 een rapport uit waarin scherpe kritiek werd geuit op het reguliere welvaartsbegrip dat het bruto binnenlands product (bbp) als richtsnoer neemt. De topeconomen wezen erop hoe belangrijk het is om bij welvaart ook rekening te houden met sociale en ecologische aspecten. Welvaart van de ene groep kan immers ten koste gaan van andere groepen en welvaart nu betekent

////////////////////////////////////

niet automatisch dat komende generaties er ook op vooruitgaan. Op basis van deze kritiek gingen instellingen aan de slag om een kader voor brede welvaart te ontwikkelen. Zo startte de OESO, de denktank van rijke landen, het *Better Life Initiative* om te zoeken naar alternatieven voor het bbp als welvaartsmaat.

Overigens was de 'uitvinder' van het bbp als welvaartsindicator, de Amerikaanse econoom Simon Kuznets, zich al bewust van de beperkingen ervan. Hij rekende in 1934 als eerste het bruto binnenlands product van de Verenigde Staten uit door alles wat in een jaar geproduceerd, verkocht en geconsumeerd werd bij elkaar op te tellen. Kuznets zelf zou gezegd hebben dat zijn methode wetenschappelijk gezien gebrekkig was en dat zijn metingen niet overeenkwamen met de 'echte' welvaart. Het bbp is inderdaad een kille maatstaf: het berekent alleen waarvoor geld wordt betaald, maar kent daaraan geen waardering toe. Voorbeeld: als een storm ergens schade aanricht, zorgt dat volgens de bbp-systematiek voor economische groei, omdat er voor het repareren van de schade geld naar bouw-, renovatie- en andere bedrijven vloeit. Tegelijkertijd worden het menselijk leed en de natuurschade als gevolg van de storm niet als kosten in de berekening meegenomen. Toch ging Kuznets ervan uit dat een toename van het bbp niet alleen economische groei opleverde, maar op termijn ook minder sociale ongelijkheid en een afname van de milieudruk. Hij heeft jammer genoeg geen gelijk gekregen, want de kloof tussen rijk en arm is groter dan ooit, terwijl we kampen met een enorm klimaatprobleem. Desondanks is de visie van Kuznets omarmd: je kunt het bbp meten, het maakt vergelijkingen tussen landen en in de tijd mogelijk en geeft politici houvast. Als het bbp toeneemt, groeit de economie en stijgt de welvaart, zo is de standaardgedachte.

Dat het bij welvaartsontwikkeling om meer draait dan economische groei is eigenlijk wel logisch. Voor een goed leven heb je niet genoeg aan

FOTO: UNSPLASH

Er is meer dan economische groei

een baan, redelijk inkomen en spaargeld op de bank. Niet-economische factoren zoals de kwaliteit van je gezondheid, de leefomgeving en relaties met anderen zijn ook belangrijk. Alles wat mensen waardevol vinden draagt bij aan hun welvaartsniveau, waarmee het 'smalle' welvaartsbegrip in feite wordt opgerekt tot welzijn of geluk. Uit studies blijkt dat economische groei zelfs afbreuk kan doen aan het 'bruto nationaal geluk'. Zo signaleren onderzoekers in het *World Happiness Report 2017* een 'Chinese paradox': ook al is de materiële welvaart in China de laatste decennia gestegen, de doorsnee-Chinees is er niet gelukkiger op geworden. Weliswaar maakte de Chinese economie tussen 1990 en 2015 een enorme groei door, de maatschappij veranderde mee. Bijna overal in het land namen de inkomensverschillen toe, terwijl een kleine groep enorme rijkdom vergaarde – en daarmee de standaard zette

voor het geluk van 'normale' Chinezen die hun leefomstandigheden minder snel zagen verbeteren. Meer materiële welvaart is niet altijd beter. Blijkbaar bestaat er ook zoiets als 'ongelukkige groei'.

DE REGIO ALS RELEVANTE SCHAAL

Geïnspireerd door het initiatief van Sarkozy en de Commissie Stiglitz-Sen-Fitoussi stelde de Tweede Kamer in 2015 een tijdelijke Kamercommissie 'Breed welvaartsbegrip' in. Een jaar later bracht die commissie, onder leiding van Rik Grashoff, het rapport *Welvaart in kaart* uit. Geadviseerd werd om het CBS te vragen de brede welvaartsontwikkeling jaarlijks te monitoren. Het kabinet nam dit advies over en vulde het aan met een verzoek aan de drie planbureaus (PBL, SCP en CPB) om periodiek over brede welvaart te rapporteren. Ook de Rabobank en de Universiteit Utrecht gingen ermee aan de slag. Maar hoe definiëren we 'brede welvaart' in ons land? In een rapport van het PBL, *Bevorderen van brede welvaart in de regio: keuzes voor beleid* (2020), valt te lezen: 'Brede welvaart gaat in essentie over het welzijn van mensen, en de mate waarin dat welzijnsniveau ook in de toekomst kan worden behouden [...] Het omvat alles wat mensen van waarde vinden voor het leiden van een goed leven.' In het ideale geval kijk je bij brede welvaart naar alle aspecten van het welzijn, niet alleen van de huidige inwoners ('hier en nu'), maar ook naar het welzijn van toekomstige inwoners ('later') en in relatie tot andere gebieden in de wereld ('elders'). Dat is nogal wat!

Werkgeversorganisatie VNO-NCW vroeg ondernemers eind 2020 wat ze onder 'brede welvaart' verstaan. Ze associëren de term vooral met duurzame groei, een gezond en prettig leefklimaat en toegang tot goed onderwijs. In de nieuwe visie van VNO-NCW en MKB-Nederland gaat brede welvaart dan ook over het bevorderen van drie samenhangende

Kwaliteit van leven in Noord-Brabant

pijlers: productiviteit, leefklimaat en inclusiviteit. Dat is een perspectief waar je niet op tegen kunt zijn. Ondanks al die uiteenlopende thema's en begrippen claimen de Universiteit Utrecht en Rabobank brede welvaart in één indicator te kunnen vangen: de Brede Welvaartsindicator (BWI). De BWI is opgebouwd uit elf dimensies: inkomen, baanzekerheid, persoonlijke ontwikkeling, gezondheid, werk-privébalans, sociale contacten, maatschappelijke betrokkenheid, subjectief welzijn, huisvesting, veiligheid en milieu. Aan de hand van variabelen die gekoppeld zijn aan de dimensies (die op hun beurt gewogen worden) is het mogelijk om de brede welvaart te berekenen, aldus de onderzoekers.

De zoektocht naar een bredere kijk op welvaart valt toe te juichen. Zeker in deze tijd van klimaatverandering en grote maatschappelijke uitdagingen (denk aan een toename van de sociale tegenstellingen) is het

FOTO: PETER O. - WIKIMEDIA COMMONS

Brede welvaart in Oost-Nederland

cruciaal om verder te kijken dan economische groei. Ook is het positief dat in het onderzoek de regio telkens als relevant schaalniveau naar voren wordt gebracht. Want als je het brede welvaartsbegrip concreet wilt maken, kom je vanzelf in de regio terecht: die vormt de maat van ons dagelijks leven. Aangezien brede welvaart gaat over wat mensen van waarde vinden, zijn factoren op regionaal niveau van groot belang. Ons geluk en ons welzijn worden immers sterk bepaald door waar en hoe we wonen en de mogelijkheden die onze directe omgeving biedt voor werk, school, ontspanning en sociale interactie. Het gaat, kortweg, om de kwaliteit van leven én van de leefomgeving. Omdat regionale omstandigheden sterk kunnen verschillen, is brede welvaart per definitie contextspecifiek. Elke regio kent haar eigen brede welvaartsopgaven.

Onderzoek naar brede welvaart op regionaal niveau levert interessante resultaten op. Nu sociale contacten, milieu en huisvesting op eens

meetellen in de analyse, blijken sommige regio's veel 'welvarender' dan je op basis van hun economische prestaties zou verwachten. Zo laat het onderzoek *Brede welvaart in Oost-Nederland* (2020) van RaboResearch zien dat de Achterhoek en Noord-Overijssel het beter doen dan het Nederlands gemiddelde. Beide regio's springen eruit als je kijkt naar woontevredenheid, sociale contacten, veiligheid en werk-privébalans. Voor de inwoners zal dat geen verrassing zijn: wonen in een omgeving waar je zo in de natuur bent, elkaar nog groet op straat en terug kunt vallen op dorpsgenoten is ook heel wat waard. En ze beseffen al langer dat er meer is in het leven dan alleen geld verdienen. Dat zien we ook terug in onderzoek van instituut TNO (2020) waaruit blijkt dat Noord-Overijssel relatief gezien de minst gestreste werknemers van Nederland telt. Landelijk gezien rapporteert 17 procent van de werknemers burn-outklachten, terwijl dat percentage in Noord-Overijssel maar 11,6 procent bedraagt (cijfers van 2019). Voor een optimale balans tussen werk en privé moet je blijikbaar in het oosten van ons land zijn.

VAN THEORIE NAAR PRAKTIJK

Het nadenken over alternatieven voor economische groei blijft niet beperkt tot mooie woorden. Steeds meer landen en regio's gaan over tot daden: ze zetten monitors op om brede welvaart te meten, proberen het te concretiseren en ontwikkelen plannen om het te bevorderen. Bestuurders en beleidsmakers zijn er serieus mee bezig. Hieronder enkele praktijkvoorbeelden.

WELZIJN IN NIEUW-ZEELAND

Tijdens de coronacrisis oogstte Nieuw-Zeeland wereldwijd lof voor de daadkrachtige aanpak om de verspreiding van het virus te beperken.

ONGELUKKIGE GROEI IN CHINA

Maar ook in periode vóór corona keken veel landen al met interesse naar de eilandengroep in de Grote Oceaan. In 2019 presenteerde de regering onder leiding van de populaire premier Ardern namelijk een alternatief economisch programma met een bijbehorende rijksbegroting, het *Wellbeing Budget*. De regering heeft het welzijn van de bevolking tot de voornaamste doelstelling van het beleid gemaakt. En dat betekent naast aandacht voor economie ook veel oog voor sociale en ecologische doelstellingen. Werk en inkomen worden niet langer gezien als zaligmakend voor het geluk van de 4,85 miljoen Nieuwzeelanders – gezondheid, gemeenschapszin en de kwaliteit van de natuurlijke omgeving tellen ook mee. De rijksbegroting voor 2020 trok daarom veel geld uit voor mentale gezondheid, het welzijn van kinderen en herbebossing. Als gevolg van de coronacrisis krijgen de economie en gezondheidszorg in Nieuw-Zeeland tijdelijk weer even prioriteit. Maar dat neemt niet weg dat ook de rijksbegroting voor 2021 zich richt op het garanderen van het welzijn van de bevolking, nu en in de toekomst.

ALLES IN BALANS IN ZWEDEN

In internationale ranglijstjes van geluk en welzijn staat Zweden vanouds in de top. Zo scoort het Scandinavische land hoog in de *Better Life Index* van de OESO en het *World Happiness Report*. De Zweden zijn vooral te spreken over hun werk-privébalans. Dat is niet zo gek als je bedenkt dat de overheid veel waarde hecht aan goed werkgeverschap en het combineren van werk en gezin. Vooral het genereuze ouderschapsverlof is opvallend: na de geboorte van hun kind krijgen ouders allebei twee weken betaald verlof, gevolgd door een verlofperiode van 480 dagen, waarvan minimaal drie maanden bedoeld zijn voor de vader. Balans is sowieso een belangrijke Zweedse culturele waarde. Daarbij gaat het niet alleen om werk en privé (economisch), maar ook om solidariteit met

Midzomerfeest in Zweden

anderen (sociaal) en een bewuste omgang met de natuur (ecologisch). Zo hebben bijna alle Zweden oog voor het milieu: 95% van de inwoners maakt zich zorgen over de mondiale klimaatverandering. Als verklaring voor de Zweedse mentaliteit wordt vaak gewezen op de traditionele levensfilosofie van *lagom*, letterlijk 'precies zo veel als nodig is'. *Lagom* gaat over het streven naar een balans in alles wat je doet, zeg maar het zoeken naar de gulden middenweg.

DE PARADOX VAN FRIESLAND

De tegenhanger van de Chinese paradox – samengevat als 'ongelukkige groei' – vinden we in Friesland. Daar ontdekte het Fries Sociaal Planbureau in 2019 de 'Friese paradox': Friezen blijken de gelukkigste inwoners van ons land te zijn, terwijl de provincie juist laag scoort op economische

FOTO: DAS NILI -WIKIMEDIA COMMONS

Kaatsers in Franeker

indicatoren, zoals inkomen en opleiding. In *de Volkskrant* (12 juni 2019) geeft onderzoeker Wilma de Vries de volgende verklaring: 'Dat het economisch iets minder gaat, wordt ruimschoots gecompenseerd door ruimtelijke en sociale factoren.' Voorbeelden zijn de aanwezigheid van rust en ruimte en de sociale samenhang in de dorpen. Maar er speelt meer mee, zo bleek uit de oproep die het Fries Sociaal Planbureau aan de Friese bevolking deed om de paradox te ontrafelen. Deels worden regio-specifieke factoren genoemd: veel inwoners hebben een sterke emotionele binding met hun provincie en de Friese taal en cultuur. In dat verband valt vaak de term *mienskip*, het gevoel deel uit te maken van een gemeenschap. Maar ook de autonomie – het zelf oplossende vermogen van veel Friezen – en het feit dat de inkomensverschillen in Friesland minder groot zijn dan in de rest van het land worden als verklaringen voor de paradox naar voren gebracht.

TWEEDELING IN EINDHOVEN?

In Brainport Eindhoven bloeit de economie. Met toonaangevende high-techbedrijven als Philips en ASML is het een broedplaats voor innovatie. De stad vervult een belangrijke rol in de nationale én internationale economie. Dat blijkt wel uit de groeicijfers, die jaar na jaar de hoogste zijn van Nederland. Maar in de Eindhovense politiek klinkt al enkele jaren de vraag of iedereen in de stad wel voldoende meeprofiteert van de bloei van de Brainport-economie. Het zogenoemde *trickle-down-effect* (het idee dat welvaart en groei aan de top vanzelf doorsijpelt naar bredere lagen in de samenleving) blijkt beperkt te zijn. Ondanks het economisch succes worstelt Eindhoven met grote groepen die op achterstand staan. Het gevaar is een stad van twee snelheden: een tweedeling tussen aan de ene kant mensen die wel profiteren van de groei en aan de andere kant inwoners die daar niet of onvoldoende de vruchten van weten te plukken. Eindhoven is daarom samen met het CBS begonnen om de welvaart van de stad te meten aan de hand van meer factoren dan alleen economie en inkomen. Op basis van de resultaten van de CBS-monitor wordt een burgertop georganiseerd, waarbij duizend inwoners van de gemeente met elkaar in discussie gaan en nieuwe voorstellen en plannen ontwikkelen om tot een betere welvaartsverdeling te komen.

VIER OVERWEGINGEN TOT SLOT

Brede welvaart is een waardevol concept dat recht doet aan de noden van deze tijd, zoveel is zeker. Maar tegelijkertijd is het ook een weerbarstig begrip dat een reeks aan vragen oproept. Hoe krijg je grip op de factoren die ertoe doen? En wat betekenen de onderzoeksresultaten voor het beleid? Is het überhaupt mogelijk om het dominante denken in termen van bbp en economische groei te doorbreken? Op basis van inzichten uit

Brede welvaart als kompas

de literatuur en praktijkervaringen valt hierover wel iets te zeggen. We hebben de vier belangrijkste overwegingen op een rij gezet.

(1) BREDE WELVAART ALS BRIL ÉN ALS KOMPAS

Brede welvaart is als een 3D-bril waarmee je integraal naar de ontwikkeling van landen en regio's kunt kijken. Naast economische factoren komen sociale en ecologische dimensies in beeld die van belang zijn voor onze kwaliteit van leven. Daarbij gaat het niet alleen om de welvaart 'hier en nu', maar ook om de welvaart van anderen ('elders') en die van toekomstige generaties ('later'). Met de 3D-welvaartsbril krijgen *decision makers* zicht op de onderlinge samenhang tussen het economisch, sociaal en ecologisch 'kapitaal'. In de praktijk wordt het brede welvaartsbegrip vaak gebruikt om achteraf vast te stellen hoe de samenleving zich heeft ontwikkeld. De Brede Welvaartsindicator (BWI) is daarvan een uitdrukking. Maar brede welvaart is meer dan een uitkomst – het is ook een streven. Anders gezegd: brede welvaart is niet alleen een bril, maar ook een kompas waarop bestuurders en beleidsmakers kunnen koersen. Maar dat betekent wel dat ze het brede welvaartsconcept richtinggevend en toekomstgericht moeten inzetten, bijvoorbeeld door beleidsvoornemens,

zoals de aanleg van een weg of een windmolenpark, vooraf te toetsen op de mogelijke effecten ervan op de brede welvaart. Op basis van zo'n toets kunnen belangen worden geprioriteerd of alternatieven worden ontwikkeld. Want uiteindelijk gaat het altijd om de vraag hoe om te gaan met de spanning tussen economische groei enerzijds en welzijn en verduurzaming anderzijds.

(2) ONDERZOEK: VAN TELLEN NAAR VERTELLEN

Om het onderzoek naar brede welvaart verder te brengen vestigen veel wetenschappers hun hoop op mooie dashboards, betere datasets, nog meer variabelen en een nauwkeuriger weging van de dimensies. Maar krijg je door dat 'tellen, turven en toetsen' echt een beter beeld van wat mensen in een land of regio van waarde vinden? Aan het meten daarvan

zitten heel wat haken en ogen, zeker als je dat ook nog eens in relatie tot andere gebieden en met het oog op de toekomst wilt doen. Het risico bestaat dat je alleen rekening houdt met die aspecten die meetbaar zijn. Of zoals een aan Albert Einstein toegeschreven uitspraak luidt: 'Niet alles wat geteld kan worden telt en niet alles wat telt kan worden geteld.' Bovendien spelen er bij het welbevinden individueel bepaalde elementen mee, ook in de Brede Welvaartsindicator. Neem persoonlijke ontwikkeling, de werk-privébalans en subjectief welzijn: waar de één gelukkig van wordt, moet de ander niet aan denken. Naast het tellen is het zeker zo belangrijk om over brede welvaart te vertellen. Dat kan door mensen zelf een stem te geven, bijvoorbeeld via burgerpanels en enquêtes. Zo kan objectieve informatie over brede welvaart worden aangevuld met subjectieve meningen, gevoelens en wensen van mensen. Maar minstens zo relevant is het organiseren van een open dialoog met bewoners. Brede welvaart is namelijk niet iets dat van bovenaf kan worden opgelegd – het moet van onderop groeien.

(3) BELEID: SCHUIVEN OP EEN MENGPAANEEL

Brede welvaart bestaat uit zoveel verschillende dimensies en *trade-offs* (zoals een uitruil tussen economische groei en een schoner milieu) dat een overheid in een concreet geval een reeks aan keuzes zal moeten maken – iedereen tevreden stellen kan nu eenmaal niet. Voor wie wil je als bestuurder de brede welvaart bevorderen en welke norm hanteer je daarbij? Gaat het je om het wegwerken van achterstanden van een deelgebied in een land, regio of stad of juist om bepaalde groepen daarbinnen? Ligt de focus op het 'hier en nu' of neem je ook 'elders' en 'later' mee? En moet je je daarbij spiegelen aan het landelijk gemiddelde? Bij het beantwoorden van deze vragen draaien beslissers het liefst aan een stuur. Maar volgens econoom Otto Raspe is sturen op brede welvaart

Duurzaamheidstransities als een kans

beter te vergelijken met het schuiven op een mengpaneel. Met zo'n apparaat is het geluid van een installatie te regelen: je past het aan je persoonlijke smaak aan, maar bijvoorbeeld ook aan de akoestiek van de ruimte. Dat geldt ook voor brede welvaart. Het heeft geen zin om in het beleid een bepaald aspect van brede welvaart heel dominant te laten zijn, zodat het andere aspecten overstemt. Je moet alle schuifjes van het mengpaneel op elkaar en op de *couleur locale* afstemmen. Het gaat om de balans tussen de dimensies van brede welvaart. Bestuurders en beleidsmakers moeten handelen als *equalizers* die de juiste toon proberen te bepalen.

(4) DUURZAAMHEIDSTRANSITIES ALS EEN KANS

Om verdere opwarming van de aarde tegen te gaan moeten we snel schoner produceren en consumeren. Van het gas af, energiezuiniger

////////////////////////////////////

bouwen, kringlooplandbouw, slimme mobiliteit: de grote duurzaamheidsvraagstukken van vandaag beperken zich allang niet meer tot milieu en klimaat. Ze raken ook de inrichting van onze regio's, steden en wijken en vragen om grootschalige en langetermijninvesteringen in technologie en arbeid. Zonder een breder welvaartsperspectief zullen de oude maatschappelijke scheidslijnen tussen mensen die geld, kennis en invloed hebben en diegenen voor wie dat niet geldt waarschijnlijk toenemen. Het risico daarvan is dat er nieuwe scheidslijnen ontstaan tussen groepen die energiezuinig kunnen werken, wonen en consumeren en mensen die daartoe geen of minder mogelijkheden hebben. Een breder welvaartsperspectief gericht op duurzaamheidstransities kan voorkomen dat zo'n maatschappelijke tweedeling of polarisatie werkelijkheid wordt. Sterker nog: mits ze goed worden begeleid zijn de duurzaamheidstransities een kans om de brede welvaart van een gebied te bevorderen. Neem de energietransitie, die niet alleen een technologisch vraagstuk vormt, maar ook sociaal-maatschappelijke en economische dimensies kent. De omslag naar duurzame energie kan zorgen voor een schoner leefmilieu, maar ook voor lagere energielasten voor huishoudens en meer banen in bijvoorbeeld de installatiebranche. Driedubbel duurzaam dus. Dat is de belofte van brede welvaart!

BRONNEN

LITERATUUR

- Bojorge, K. (red.) (2021). *Forum Bilderberg special*. VNO-NCW: Den Haag
- Evenhuis, E., A. Weterings & M. Thissen (2020). *Bevorderen van brede welvaart in de regio: keuzes voor beleid*. PBL: Den Haag
- Mudde, L. (2021, 19 februari). *De menselijke maat: nieuw kompas voor brede welvaart*. VNG Magazine
- Raspe, O. (2019, 9 oktober). *Welvaart ontstaat niet alleen in Den Haag, en verschilt per regio* (gastcolumn). RTL Nieuws
- Tokmetzis, D. (2013, 11 oktober). *Hoe meten we economische welvaart?* De Correspondent

WEBSITES

- www.oecd.org/statistics/better-life-initiative.htm
- www.pbl.nl/brede-welvaart-in-de-regio/brede-welvaart-nader-verkend
- www.uu.nl/onderzoek/instituties-voor-open-samenlevingen/brede-welvaartsindicator
- www.hetpon.nl

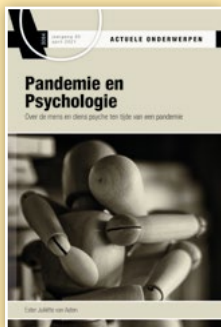
DE AUTEURS

Gert-Jan Hospers is bijzonder hoogleraar Transitie in Stad en Regio aan de Radboud Universiteit en directeur van Stad en Regio, een stichting die zich inzet voor stedelijke en regionale ontwikkeling op menselijke maat. Joks Janssen is Professor of Practice Brede Welvaart in de Regio aan Tilburg University en senior adviseur-onderzoeker bij Het PON & Telos, een sociale kennisonderneming in het hart van de samenleving.

RECENT VERSCHENEN:

AO 3085
**UFO's & ALIENS -
waarheid of onzin?**

AO 3084
Pandemie en Psychologie

AO 3083
Werkvakanties

AO 3082
**De bestorming
van het Capitool**

Kijk op onze website voor
abonnementen en losse uitgaven:
www.actueleonderwerpen.nl

ISBN 9789085872665

9 789085 872665